

Landštejn a jeho sídlištní zázemí

Pavel Břicháček, Plzeň

Historické Landštejnsko, situované na jihovýchodním okraji Čech, představuje modelové území pro poznání struktury středověkého osídlení. Jeho studium probíhá ve třech hlavních rovinách. První představuje výzkum panských sídel. Při záchranném archeologickém výzkumu kostela sv. Jana Křtitele na Pomezí (Markl) byl objeven dosud neznámý románský hrad, který bezprostředně souvisí s kolonizací z území dnešního Dolního Rakouska. Tam směřují i písemné prameny, naznačující složitý mocenskopolitický vývoj a změny hranic jednotlivých zemí.

Následně bylo zahájeno detailní studium hradu Landštejna. Záchranný výzkum se zde dotkl pouze několika částí, které nebyly z hlediska archeologického tolik poškozeny. Celé jádro hradu bylo během oprav v 70. a 80. letech bez jakékoli dokumentace vytěženo a archeologické situace s nálezy zničeny. Při výzkumu okrajových partií objektu byl získán obrovský soubor mnohdy unikátní hmotné kultury především 15. až 18. století. Starší soubory, neméně významné, jsou vzácnější. Výzkum přinesl některé zajímavé detaily stavebního vývoje (doklady existence románského mostu, starší (?) fáze románského paláce), ale podstatná část hradu byla při starších opravách zničena nenávratně.

Třetím klíčovým objektem byl hrad v Nové Bystřici (Neubistritz), který je ve své renesanční podobě součástí živého městského organismu. Proto zde zatím nebylo možné provádět archeologický výzkum.

Dalším směrem studia mikroregionu jsou záchranné akce v historických jádrech měst. Výzkumy přinesly základní informace k dějinám Slavonic (Zlabings) i Nové Bystřice. Na hlavním náměstí ve Slavonicích byly odkryty stopy staršího slovanského osídlení (11. - 12. stol.), několik objektů z nejstarší fáze města, byl proveden řez opevněním. Zkoumáno bylo i historické podzemí: sklepy a odvodňovací systém z 15. a 16. století.

V Nové Bystřici byla zkoumána část parcely v jihozápadním rohu náměstí. Byla zde zachycena část sklepu gotického domu, který zanikl požárem v 18. století. Starší materiál z těchto míst je vzácnější.

Posledním směrem studia je průzkum zaniklých středověkých osad. Zde navazujeme na průkopnickou práci V. Nekudy na Pfaffenschlagu. Většina osad v mikroregionu se objevuje v písemných pramenech až ve 14. a 15. století. Cílem práce je rozlišit jednotlivé kolonizační vlny. První představuje sporé starší slovanské osídlení (8. až 10. stol.), které se projevuje mohylovými pohřebišti a stopami sídlišť. Později je doplněno zásahem z jihozápadní Moravy (11. - 12. stol.).

Další důležitou etapou je nástup dolnorakouských kolonistů ve 12. a 13. století. Osazení krajiny je pak dovršeno v poslední fázi (13. - 14. stol.), kdy jsou vymezeny hranice panství a země a kolonizace pánů z Landštejna završuje tvorbu sídelní struktury, která v podstatě přetrvala až do radikálních změn ve 20. století.

Zusammenfassung:

Landštejn und sein Siedlungshinterland

Das Studium der mittelalterlichen Besiedlung der historischen Umgebung von Landštejn verläuft auf drei Ebenen. Die erste stellt die Erforschung der Herrnsitze dar, die zweite Rettungsarbeiten in historischen Stadtkernen und die dritte dann Untersuchungen von untergangenen mittelalterlichen Ortschaften, die erst in den schriftlichen Quellen aus dem 14. und 15. Jahrhundert erscheinen. Die Bildung der Siedlungsstruktur wurde durch die Kolonisierung der Herren von Landštejn abgeschlossen.